

K. NOREL

Berend Blok staat dien nacht twee uur langer dan gewoonlijk op den toren. Hij tuurt den hemel af naar een zwarte schaduw. Hij luistert met gespitste ooren. En als hij ver weg een donker grommen hoort, dan weet hij het zeker:

Vreemde vliegtuigen boven ons land

Toen Berend Blok vrijwilliger bij de luchtvracht werd, was het een spelletje. Af en toe, zo eens per maand, den toren op. Je had daar uit de hoogte een prachtig uitzicht over de kleine stad den wijden polder en de nog veel uitgestrekter zee. Je zag de botters zeilen en de booten stoomen. Bij zomer dag zag je aan den dijk het jonge volk zwemmen. En het stadje was uit de hoogte gezien, met de menigte van roode daken, met de kerken en de smalle straten, net een speelgoeddoos. De menschen zag je als poppetjes wandelen en de auto's zag je glijden als wonderbaarlijk snelle slakken.

Om de beurt mocht je de lucht afzoeken met een kijker om te zien of de Berkeltjes, de oude kistjes van den Marine-Luchtvaartdienst nog niet in 't zicht kwamen. Wanneer die kikkertjes — zoo noemde Berend ze — aan kwamen zwabberen, moest er een telefoontje naar de Centrale. Als ze terugkwamen om weer te keeren naar hun basis, nog een telefoontje, en de oefening zat er weer op. Het was een aangename vulling van een paar leege uren, een prettige afwisseling van het werk van alle dagen in de bakkerij. En de sigaren, die de commandant gewoon was uit te deelen, waren goed. Dat was het spelletje. Maar wie had gedacht dat hieraan vast zat hetgeen Berend thans overkomen is? Wie had gedacht, dat op een goeden — neen, op een kwaden dag, zegt Berend — er een bevel op zijn toonbank zou worden neergelegd, om zoo en zoo laat op den toren te verschijnen en daar acht uur achtereen te blijven? En den volgenden dag wéér acht uur, en den nacht daarop nog eens en zoo maar door, dag in dag uit, week in week uit. Wie had verwacht dat een onderofficier met twee gouden strepen op zijn rechterarm hem een soldatenjas aanmeten zou, dat hij puttees zou moeten dragen om zijn

dikke beenen en dat er nog eens een veldmuts op zijn dunne haar zou drukken?

Dit zint Berend slecht! Nu moet men van Berend Blok niet denken dat hij zijn vaderland niet dienen wil en dat hij zijn Koningin niet eert. Het is er ver vandaan! Hij heeft z'n broer, die in dienst geweest is, wel eens onderhouden wanneer die onder het werk in de bakkerij een liedje galmde, waarin iets voorkwam over de „rot-zooi" die gelukkig weer verlaten werd.

„Zoo'n versje moet jij niet zingen", had hij z'n broer bestraft. „In den mond van een goed vaderlander past dat niet." Albert had hem toen verbaasd aangekeken. „Wat moet ik niet zingen?" vroeg hij. „Dat leelijke van de dienst", antwoordde Berend.

„O, dat?" Albert wist amper wat hij gezongen had. „Leg jij alle woorden die je zingt op een weegschaal. Denk je dat soldaten staan voor ieder deuntje dat ze zingen. Met September heeft m'n lichteing weer herhaling. Dan gaan we er vroolijk op af. Lekker maffen op de stroozak en smullen in de snert. Dan zullen we weer ouderwetsch zingen onder het marcheeren. Van: eikenhout is eikenhout. En ook van: het duurt nog maar een zeven dagen. Het zal er van langs gaan. Maar dat de dienst apekool is, tja, dat kan ik ook niet helpen."

Berend had zijn hoofd geschud over den jongeren broer. Zoo mocht hij toch niet spreken. Soldaat zijn, dat was een eer. Het was in dienst staan van de Koningin. Zoo had Berend toen gesproken. Maar nu?

Hij zat zich op den toren te verbijten. Zijn makkers hadden oog voor de zee, blikkerend in het gouden licht van de Septemberzon. Zij keken naar de botters, glijdend over het zilveren water, en naar de snelle booten, die

scherpe voren van schuim in den vlakken spiegel sneden. Berend niet. Hij had ook geen oog voor de tierige drukte aan den havenkant, waar de visschers hun vangst losten en hun netten taanden.

Berend tobde. Hij zat hier op den toren niets te doen en zijn vingers jeukten om aan het werk te gaan. Anders stond hij 's morgens vroeg aan de trog en voor den oven. Van het kneden konden zijn spieren pijn doen en z'n handen trillen van moeheid. Rap verdeelde hij het deeg en deed het in de vormen. Haastig schoot hij de trommels in de oven en handig haalde hij die er later uit. Het was hard werken, maar je had er plezier in; je genoot ervan als eiken morgen opnieuw het brood bruin en knappend uit den oven kwam. Onderwijl dat brood stond uit te dampen, dampten ook Berend en Albert uit, gedurende het kwartiertje dat ze haastig een boterham en een kop thee naar binnen konden werken. En daarna werden in een hurry up de wagens volgeladen, opdat ze klokke tien de straat op konden gaan voor het venten. Het was doorgaans ver na den middag eer Berend uit zijn wijk thuis kwam voor het middageten. Een druk leven? Ja zeker, maar mooi. Een mensch is op de wereld om te werken. En de Zondag is om uit te rusten en een goede preek te hooren. Berend kan er niet tegen niets te doen. In het eerste jaar van zijn trouwen is hij een week met zijn vrouw op reis geweest. De eerste dag vond hij het prachtig, de tweede dag werd hij ongedurig; eer de week voorbij was verveelde hij zich dood, en hij voelde zich pas op dreef, toen hij weer voor de baktrog stond. Nadien heeft hij geen vrij meer willen hebben.

En dit was nu wat Berend het meeste dwars zat, nu hij opgecommandeerd was voor den luchtwachtdienst. Je zat hier niets te doen, terwijl thuis het werk zoo dringend op je wachtte. Je hield hier een volmaakt overbodige wacht. Je zat op den toren te koekeloeren naar vliegtuigen, die nooit kwamen en natuurlijk ook nooit komen zouden. De commandant vertelde dat wel anders. Die praatte over den gewichtigen dienst van de luchtwacht. Van hen zou het mee afhangen of Nederland zijn neutraliteit handhaven kon. Zij waren wakers voor de veiligheid van het land. Berend liet den commandant praten. Tegenspreken doet een militair zijn meerdere niet. Bakker Blok was wel

zoo veel soldaat geworden om dat te weten. Maar hij dacht er het zijne van. Nederland was neutraal en de beide strijdende partijen zouden die neutraliteit eerbiedigen, had hij in de krant gelezen. Geen vreemd vliegtuig zou over Nederland komen. Larie was dat wacht-kloppen hier. Voor spek en boonen zat hij op den toren. En onderwijl zou het scheef loopen met zijn zaak. Want Albert was ook weg. Natuurlijk, die diende voor zijn nummer; dat moest. Daar praat een mensch niet over. Maar Berend had uit eigen vrijen wil zijn hoofd in dezen strop gestoken. En nu moest hij zijn zaak aan zijn vrouw, een halfwas en een loopjongen overlaten. Wat kun je van jongens verwachten? Berend weet dat wel. De erna dag zal het baksel veel te lang in den oven staan en met roetzwarte korsten eruit komen. De andere dag wordt het vuur niet heet genoeg gestookt en natuurlijk zijn de broodjes dan lang niet doorgebakken: van buiten bleek, van binnen taai. En op straat zal het net zoo fout loopen. Deze en die klant wordt vergeten en bij het afrekenen klopt de rekening niet.

Z'n vrouw zegt dat hij allemaal leeuwen en beren op den weg ziet en dat het best mee zal vallen. De halfwas is flink en de loopjongen een bijde-handje. En dan, hij moet wel telkens naar den toren toe, maar hij komt toch alle dagen thuis. Hij kan best meehelpen en een oog in het zeil houden. Ja, ja, praat maar. Neem de dingen maar luchtig op. Berend houdt ervan om de moeilijkheden goed te overwegen. Hij ziet de toekomst donker in. Het bijt hem zijn keel af dat hij daarboven nietsdoen moet, terwijl zijn zaak verloopt.

Op een avond zit Berend thuis. Het is een van de zeldzame uren, waarin hij niet werkt, niet slaapt en niet op wacht is op den toren. Straks, om twaalf uur, moet hij weer naar boven tot morgenochtend acht. Morgenvroeg zal hij dus niet in de bakkerij kunnen zijn. Het zit hem dwars. Berends vrouw ziet het wel dat het weer mis is met haar man. Hij zit daar maar te kniezen in zijn hoek. Ze zal probeeren hem wat op te vroo-lijken. Ze draait de radio aan. Eerst maakt Berend een ongeduldige beweging. Dat gejack ook nog! Draai om die knop! Een donkere stem zingt aardige wijsjes. Een soldatenversje, een liefdesliedje. Berend luistert zijns ondanks. De groeven om zijn mond

verzachten. Er trekt een glimlach over zijn gelaat. Plotseling knapt de zangstem af. De radio zwijgt. Storing? Toch niet. Er komt plotseling een harde stem uit den luidspreker: Hier Centrale Luchtwachtpost... vliegtuig van onbekende nationaliteit waargenomen boven Ameland.... Trui ziet bleek. „Man wat beduidt dit?”

Berend geeft geen antwoord. Hij zit stijf op z'n stoel. Hij kan dit niet verwerken zoo opeens. Een vreemd vliegtuig boven Ameland. In de radio komt de zangstem van daarstraks terug. Een jolig liedje huppelt weer door de kamer. Er is geen herinnering meer aan de harde stem met de onheilspellende boodschap. Zou men in Hilversum een misplaatste grap hebben uitgehaald? Maar plotseling knapt opnieuw de zangstem af. De stilte achter den luidspreker is nu dreigend. Het is opnieuw de harde stem van straks: Vliegtuigen van onbekende nationaliteit waargenomen boven Groningen, vliegende van west naar oost. En weer gaat de zanger van de levensliedjes door, zoo jolig alsof er niets gebeurd is. Maar thans kan Berend er niet meer naar luisteren. Wat hem daareven boeide, schrijnt nu. Vreemde vliegtuigen boven het land. Straks bommen op onze steden? De schaduw van den luchtoorlog valt over Nederland. Het is geen tijd om grappen te verkoopen en lol te maken. Hij schakelt over op het andere station. Een gedragen koraal-melodie ruischt door de kamer. Het is als olie op een bewogen zee. Trui's kleur keert allengs weer terug. Berend wil die meldingen maar 't liefst vergeten Tenslotte liggen de eilanden aan den zelfkant. En wij wonen in 't hart van "het land.

Midden in een regel wordt het koraal afgebroken, even onverhoeds als straks de liedjes van den levenszanger. De stilte is zeer beklemd. Dezelfde harde stem van eerder laadt haar met nieuwe dreiging: vliegtuigen boven Meppel vliegtuigen boven Zwolle motorgeronk bij Apeldoorn De bommenwerpers zijn in het hart van het land! Plotseling staat Berend Blok recht op zijn beenen. „Ik ga naar den toren, vrouw ! ” „Om twaalf uur toch?! 't Is nog geen tien,” wil zij hem tegenhouden. Maar Berend Blok moet naar den toren. Door niets laat hij zich langer tegenhouden. Hij ijlt de hooge steenen trappen op. Buiten adem en

duizelig van het draaien van de wenteltrap verschijnt hij op den omgang. „Blok present, sergeant.”

„Nu al?” De ploegcommandant kijkt op zijn horloge. Ja, ja, hij weet het wel. Het is nog geen tijd. Maar hij is vrijwillig vroeger opgekomen. De commandant kijkt Blok verwonderd aan, de collega's doen dat ook. Zoo'n ijver voor den dienst zijn zij van den bakker niet gewend. Maar als hij zoo graag mee uitkijken wil, hij kan zijn gang gaan.

Blok staat dien nacht twee uur langer dan gewoonlijk op den toren. Hij tuurt den hemel af naar een zwarte schaduw tegen het donkere blauw. Hij luistert met gespitste ooren of hij het geronk van motoren ook verneemt. En als ver weg een donker grommen het geruisch der zee gaat overstemmen, als een klein zwart vlekje zichtbaar wordt tegen het fluweel, dan gaat onmiddellijk het rapport van Berend Blok door de telefoon. Twee dagen later komt er een brief van de Centrale Luchtwachtpost, een compliment aan de post te Zeedam. Haar melding was vlugger dan die van alle andere posten uit de buurt. „Dat is een compliment voor jou, Blok,” zegt de commandant. Berend glundert.

„Maar hoe was het die morgen met je broodjes,” vraagt een man uit de ploeg, die Blok heeft hooren klagen in de voorgaande dagen, „waren ze niet zwart en keken je klanten niet boos.” „Die halfwas is een reuzenbakker,” zegt Blok, „de jongen is een pientere vent, de klanten zien wat door de vingers, en ik, ik kan óók nog wel wat doen al zit ik telkens acht uur op den toren.” „Aha, de zaak marcheert.” „Nou.... marcheerden?” Berend houdt er niet van dat de menschen hem voor meer aanzien dan hij is.

Maar als hij die Zaterdagavond zijn rekening opmaakt glundert hij toch bijna net zoo vroolijk als toen de commandant den brief met het compliment voorlas. De week is goed. Hij heeft zich te vroeg zorgen gemaakt. Met wat plooiën en schikken marcheert zijn zaak toch aardig. En daarbij dient hij het land. Den brief van de Centrale Luchtwachtpost heeft hij aan den wand van zijn kantoorje op. Berend Blok is met zijn post bij de luchtwacht royaal verzoend.